

ISSN 2181-6833

PEDAGOGIK MAHORAT

5
2023

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

5-son (2023-yil, iyun)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2023

23.	<i>GADAYMURATOV Shuhrat Mamayusupovich</i>	Texnologik jarayonlar asosida bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi	116
24.	<i>TO'RAYEVA Dilnoza Ismoilovna</i>	Ta'limni axborotlashtirish sharoitida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini pedagogik faoliyatga tayyorlashning pedagogik-psixologik aspektlari	122
25.	<i>XŶЖАЕВ Алижон Атабекович</i>	Бўлажак кадрларни тайёрлашда прогностик кўникмаларни шакллантиришнинг педагогик вазиятлар модели	126
26.	<i>NURMATOV Nurhayot Nurhayot o'g'li</i>	Yosh rahbarlarda qaror qabul qilishning ijtimoiy - psixologik qirralari	131
27.	<i>YULDASHOVA Dilafuz Shavkatovna</i>	O'quv motivatsiyasini rivojlantirishning pedagogik, psixologik xususiyatlari	134
28.	<i>ATAVULLAEVA Mahbuba Qobilovna</i>	O'qituvchilar kommunikativ kompetentlik dinamikasining empirik asoslari	136
MAKTABGACHA VA BOSHLANG'ICH TA'LIM			
29.	<i>JO'RAYEVA Nargiza O'ktamovna</i>	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kompetensiyasini shakllantirish va rivojlantirishning metodik imkoniyatlari	140
30.	<i>TURDIYEVA Mohira Juraqulovna</i>	Individual innovatsion yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish mazmuni	146
FILOLOGIYA VA TILLARNI O'QITISH			
31.	<i>TOJIBOYEVA Shohista Komiljonovna</i>	Chet tilida nutqiy ko'nikmalarni rivojlantirishda muammoga asoslangan yondashuv texnologiyalaridan foydalanish	151
ANIQ VA TABIIY FANLARNI O'QITISH			
32.	<i>JO'RAYEV Aziz, Turob o'g'li</i>	Umumta'lim maktablarning organik kimyo ta'limida o'quv-bilish faoliyatini takomillashtirish	154
33.	<i>NABIYEVA Dilfuza Temirovna</i>	Integrativ yondashuv asosida tabiiy fanlar ta'limida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisini ma'naviy faoliyatga metodik tayyorlash	158
34.	<i>QURBONOV G'ulomjon G'afurovich</i>	Raqamli texnologiyalar asosida «Sonli usullar» fanini o'qitishni tashkil etish	163
35.	<i>RAUPOVA Mohinur Haydar qizi</i>	Matematika darslarida interfaol usullarning qo'llanilishi (6-sinf darslari misolida)	167
36.	<i>SOHIBOV Dilshod Beknazarovich</i>	«Monoton funksiyalar va sakrash funksiyasi. Dini hosilasi» mavzusini o'qitishda interfaol usullar	174
37.	<i>МАХМУДОВ Юсун Фаниевич, БУТУНОВ Жахонгир Рузиқулович</i>	Физиканинг “Статика” бўлимига доир миқдорий масалалар ечиш методикаси	180
38.	<i>SHODIYEV Narziqul Shodiyevich, NABIYEVA Dilfuza Temirovna</i>	Auditoriyadan tashqari mashg'ulotlarni tashkil etish orqali bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini ma'naviy faoliyatga metodik tayyorlash	184
JISMONIY MADANIYAT VA SPORT			
39.	<i>ERKABOYEV Oybek Muhammadjonovich</i>	Yuqori sinf o'quvchilarini jismoniy rivojlanishi ko'rsatkichlari	190
40.	<i>SAFOYEV Hasan Aminovich</i>	Insonning harakatlari va ishchanligiga jismoniy tarbiya va sportning ta'siri	194
41.	<i>TOSHTEMIROV Otabek Abidovich</i>	Talaba-yoshlar jismoniy madaniyatini rivojlantirishning ijtimoiy-pedagogik faoliyatdagi vazifalari	199
42.	<i>TURKMENOV Farrux Nuritdinovich</i>	Sport bayramlarini tashkil qilish axloqiy-estetik tarbiyaning muhim yo'nalishi sifatida	202

INDIVIDUAL INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH MAZMUNI

Turdiyeva Mohira Juraqulovna,
Buxoro davlat universiteti,
Maktabgacha ta'lim kafedrası o'qituvchisi
mohira.turdiyeva@bk.ru

Mazkur maqolada uzluksiz ta'lim tizimining birinchi va asosiy bosqichi bo'lgan maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish masalalari, bu vazifani amalga oshirishda maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagog-tarbiyachilarning o'rni, ularning vazifalari hamda yuqorida ko'rsatilgan masalalarni hal qilish uchun eksklyuziv yechimlar berilgan. Maktabgacha yoshdagi bolaning ijodiy qobiliyatlari qanchalik shakllanganligini aniqlash va ularni rivojlantirish maqsadida ishlab chiqilgan maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini aniqlash bo'yicha “Kuzatuv daftari”ning maqsadi, vazifalari va uni pedagog-tarbiyachilar tomonidan yuritish tartibi bayon etilgan. “Bolalarning ijodiy qobiliyatlarini aniqlash bo'yicha kuzatuv daftari”ni yuritishda tarbiyachi-pedagoglar o'zlarining amaliyotlarida har bir bolaga individual yondashadi, rivojlanish sohalaridagi yutuqlarga va muammolarga e'tiborni qaratadi, qanday sifatlarni qo'llab-quvvatlash talab qilinishi, har bir bola uchun qanday vazifalar dolzarbligini aniqlaydi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, ijodiy qobiliyat, ijodkorlik, tarbiyalanuvchi, rivojlanish, integratsiya, pedagog, kreativlik.

СОДЕРЖАНИЕ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ НАВЫКОВ ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА НА ОСНОВЕ ИНДИВИДУАЛЬНО-ИННОВАЦИОННОГО ПОДХОДА

В данной статье рассматриваются вопросы развития творческих способностей детей дошкольного возраста, что является первой и основной ступенью системы непрерывного образования, роль педагогов-воспитателей организации дошкольного образования в реализации этой задачи, их задачи и решения вышеуказанных вопросов. В статье описаны цель и задачи «Наблюдательной тетради» по определению творческих способностей дошкольников, которая была разработана в целях определения степени сформированности творческих способностей детей дошкольного возраста и их развития, и порядок ее ведения педагогами-воспитателями. При ведении «Наблюдательной книжки по определению творческих способностей детей» в своей практике воспитатели-педагоги подходят к каждому ребенку индивидуально, обращают внимание на достижения и проблемы в сферах развития, определяет релевантность того, какие качества требуется поддерживать, какие задачи стоят перед каждым ребенком.

Ключевые слова: дошкольное образование, творческая способность, креативность, воспитанник, развитие, интеграция, педагог, креативность.

CONTENT OF THE DEVELOPMENT OF CREATIVE SKILLS OF PRESCHOOL CHILDREN ON THE BASIS OF AN INDIVIDUAL-INNOVATIVE APPROACH

In this article, the issues of developing the creative abilities of preschool children, which is the first and main stage of the continuous education system, the role of pedagogues-educators of the preschool education organization in the implementation of this task, their tasks, and exclusive solutions for solving the above-mentioned issues are given. The purpose and tasks of the "Monitoring notebook" for determining the creative abilities of preschool children, which was developed in order to determine the extent to which the creative abilities of preschool children have been formed and to develop them, and the procedure for its maintenance by pedagogues-educators are described. "On determining the creative abilities of children in keeping the "observation book", educators approach each child individually in their practice, pay attention to achievements and problems in the areas of development, determine what qualities are required to be supported, what tasks are relevant for each child.

Key words: preschool education, creativity, pupil, development, integration, teacher.

Kirish. Bolaning tug'ilishi, ulg'ayishi bilan ijtimoiy muhitda muloqot qilish, o'rganish va rivojlanish uchun jismoniy, ijtimoiy va psixologik imkoniyatlarni yaratish muhimdir. O'z vaqtida yaratilgan

imkoniyatlardan maktabgacha yoshdagi bolalarning dunyo haqidagi bilimlari rivojlanib, takomillashadi bu esa, jamiyat ravnaqida katta ahamiyatga molikdir. Bunday sharoitlar bolalar bilan muntazam ta’limiy faoliyatlar davom etadigan va qobiliyatlarni rivojlantirish uchun asos bo’lgan maktabgacha ta’lim tashkilotlarida yaratilgan.

Tadqiqotchilar, maktabgacha yosh davrini ijodkorlikka yo’naltirishning oltin davri deb hisoblashadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning intellektual moslashuvchanligi bevosita ularning ijodiy qobiliyatlari qay darajada shakllanganligiga bog’liq [1].

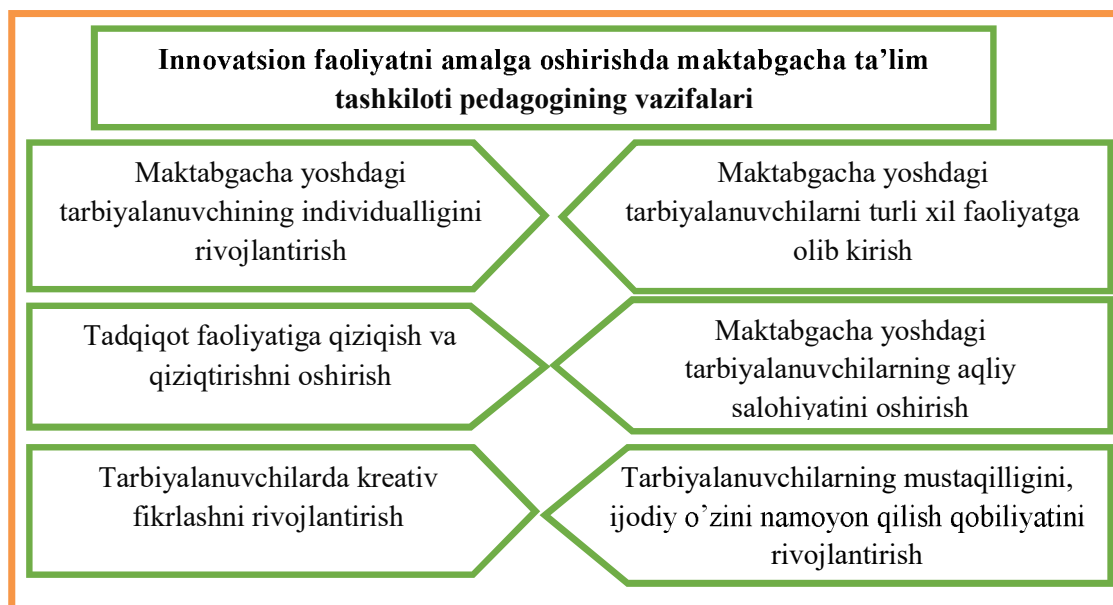
Ijodiy fikrlashning tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

- ijobiy fikrlash
- faol o’rganish
- o’zini namoyon qilish
- tanlov uchun huquqlarining kengligi
- vaziyatlarga kreativ yondashuv va muammolarning yangi yechimlarini aniqlash [7].

Ijodiy fikrlovchi shaxslar odatda mehnatsevar va faol bo’lib, ko’p harakat qilmasdan yuqori natijalarga erishishga intilishadi. Shuning uchun maktabgacha ta’lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarini ijodiy faoliyatga yo’naltiruvchi ta’lim strategiyalarini ishlab chiqish asosiy vazifa sanaladi.

Asosiy qism. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish asosan tarbiyachilarning ijodkorligiga bog’liq. Zamonaviy maktabgacha ta’lim tashkilotlarida faoliyat yuritayotgan pedagoglarning ijodkor bo’lishlarini hozirgi vaziyat taqozo etmoqda [1-rasm]. Maktabgacha ta’lim tashkiloti tarbiyachilari rivojlantiruvchi ta’lim tamoyillaridan amaliyotda qo’llash jarayonida maktabgacha ta’lim va tarbiya standartlariga asoslangan holda ta’limiy faoliyatni va baholashni integratsiyalashgan holatda qo’llashlari maqsadga muvofiq bo’ladi.

“Pedagogning ijodkorlik yoki kreativlik sifatlariga ega bo’lishi uning shaxsiy qobiliyatlari, tabiiy va ijtimoiy quvvatini kasbiy faoliyatni sifatli, samarali tashkil etishga yo’naltiradi. Maktabgacha ta’lim tizimida faoliyat yuritayotgan pedagoglarning kreativlik sifatlariga ega bo’lishlari ularda ta’limiy va tarbiyaviy jarayonlarini tashkil etishga an’anaviy yondashishdan farqli ravishda innovatsion yondashuv asosida yangi g’oyalarni yaratish, bir qolipda fikrlamaslik, o’ziga xoslik, tashabbuskorlik, noaniqlikka toqat qilmaslikka yordam beradi[1].

1- rasm. Innovatsion faoliyatni amalga oshirishda maktabgacha ta’lim tashkiloti pedagogining vazifalari

Maktabgacha ta’lim yoshidagi bolalarning ijodkorligini rivojlantirishda shaxsiy o’ziga xoslik, qiziquvchanlik va motivatsiya eng birinchi o’rinda turishini psixolog olimlar isbotlashgan. Undan keyin esa bolalardagi tasavvurlar, qiziqishlar, ta’limiy topshiriqlar turiga ko’ra yondashuvlarga qarab tarbiyalanuvchining ijodiy qobiliyati aniqlanadi va rivojlantiriladi [3]. Ayni jarayonda tarbiyachi kuzatuvchan va e’tiborli bo’lib, har bir bolaga individual yondashishi zarur. Shaxsda kreativ fikrlash

ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish o'ziga xos murakkab jarayon sanaladi. Shu sababli mazkur jarayonni samarali tashkil etish uni metodik jihatdan to'g'ri, oqilona tashkil etishni taqozo qiladi.

Tadqiqotimiz davomida biz tomonimizdan yaratilgan va amaliyotga tatbiq etilgan “Bolalarning ijodiy qobiliyatlarini aniqlash bo'yicha kuzatuv daftari”ni yuritishda tarbiyachi-pedagoglar o'zlarining amaliyotlarida har bir bolaga individual yondashadi, rivojlanish sohasidagi yutuqlarga va muammolarga e'tiborni qaratadi, qanday sifatlarni qo'llab-quvvatlash talab qilinishi, har bir bola uchun qanday vazifalar dolzarbligini aniqlaydi [7].

Maktabgacha yoshdagi bolaning ijodiy qobiliyatlari qanchalik shakllanganligini va keyingi pedagogik jarayonning maqsadlari belgilanib olinadi.

Kuzatuvlar quyidagi tamoyillarga asoslangan bo'lishi maqsadga muvofiq:

kuzatuv bolalar uchun odatiy sharoitda amalga oshiriladi va tarbiyalanuvchiga yordam berishga qaratilgan;

kuzatuv kamida ikki hafta (yoki bir oy ichida) tarbiyalanuvchining ijodiy qobiliyatlari haqida ob'ektiv tasavvurga ega bo'lish uchun o'tkaziladi;

tarbiyachi tarbiyalanuvchi to'g'risidagi ma'lumotlarni ota-onalar va MTTning boshqa xodimlar bilan suhbatlashib olishi mumkin;

tarbiyachi tarbiyalanuvchining qiziqishi, moyilligi, muloqot va bilish jarayonidagi o'ziga xos xususiyatlariga e'tibor qaratishi lozim.

Kuzatuv barcha ijodiy qobiliyatlar rivojlanish sohalari bo'yicha o'tkaziladi va ushbu kuzatuv asosida (tarbiyachi) pedagog-psixolog, logoped, musiqa rahbari, jismoniy tarbiya yo'riqchisi va boshqalar bilan hamkorlikda tarbiyalanuvchining yutuqlarini yoritib beradi, o'zgarishlarni belgilaydi.

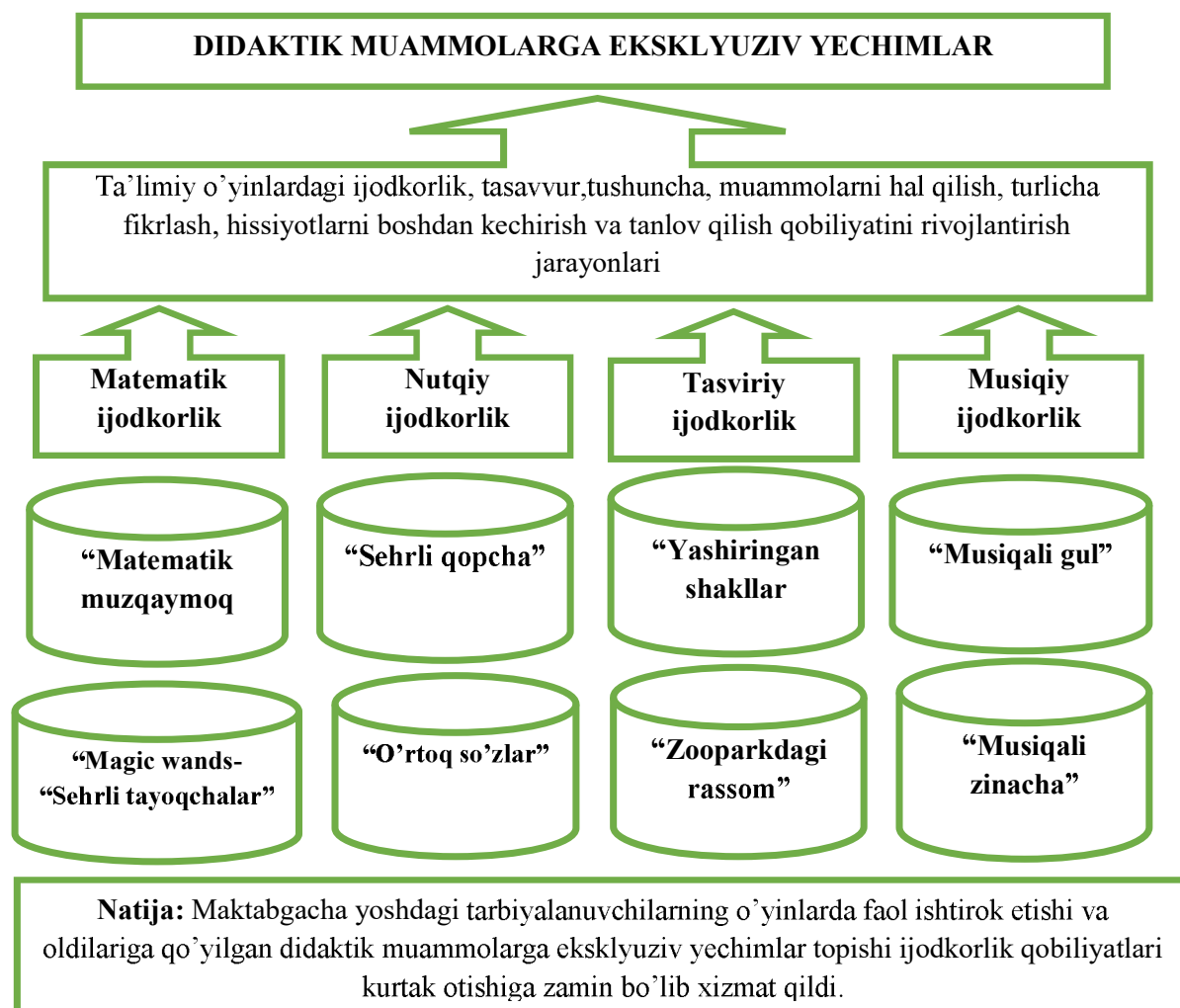
Birlamchi kuzatuv o'quv yilining boshi (sentabr oyi) da amalga oshiriladi. Ushbu bosqichda har bir bolaning ijodiy qobiliyatlari aniqlanadi, uning shu davrdagi yutuqlari belgilanadi[4]. Tarbiyachi har tarbiyalanuvchiga individual yondashadi, rivojlanish sohasidagi yutuqlarga va muammolarga e'tiborni qaratadi, qanday sifatlarni qo'llab-quvvatlash talab qilinishi, har bir bola uchun qanday vazifalar dolzarbligini aniqlaydi. Oraliq kuzatuv yilning birinchi yarimi oxiri (dekabr, yanvar)da o'tkaziladi. Ushbu kuzatishning maqsadi har bir tarbiyalanuvchi uchun tanlangan metodikaning to'g'riligini belgilash va rivojlanish dinamikasini aniqlashdan iboratdir. Ushbu kuzatuv natijalariga ko'ra, tarbiyachi boshqa mutaxassislar bilan birgalikda pedagogik jarayonga o'zgartirishlar kiritishi mumkin.“Bolaning ijodiy qobiliyatlarini aniqlash bo'yicha kuzatuv daftari” bo'yicha o'quv yili oxirida (odatda may oyida) yakuniy kuzatuv olib boriladi.

Tarbiyachi tomonidan ta'limiy faoliyatlar davomida qo'llaniladigan quyidagi interfaol metodlar tarbiyalanuvchilarning qiziqishlarini oshirish bilan bir qatorda ularning ehtiyojlarini qondiradigan darajada tashkil etilishi maktabgacha ta'limning sifatini oshiruvchi muhim asos bo'lib xizmat qiladi[2-rasm].

Yuqoridagi ta'limiy o'yinlar tarbiyalanuvchilarni yangi g'oyalarni o'ylab topishga davom ettirishga undab, ularning ijodiy fikrlash qobiliyatlarini oshiradi [6].

Ijodkorlikka qiziqishning eng oddiy ko'rinishlari aynan maktabgacha ta'lim yoshidagi tarbiyalanuvchilarda namoyon bo'la boshlaydi. Lekin tarbiyalanuvchilarning ijtimoiy-kommunikativ tajribasi yetarli bo'lmaganligi bois, bunday holatlar epizodik tarzda yuzaga kelsa, tajriba to'plab borish jarayonida olamni anglashga intilish, muayyan bilimlarni egallashi natijasida kreativlik aniq mazmunga ega bo'la boshlaydi. Bu ko'rsatkich tarbiyalanuvchilarning ijodiy faoliyatida yaqqol namoyon bo'ladi. Ya'ni maktabgacha yoshdagi tarbiyalanuvchining ko'p hollarda primitiv tarzda kechadigan ijodiy faoliyati, ayniqsa, ularning tasviriy faoliyati asta-sekin muayyan qonuniyatlarga asoslangan holda mazmun va mohiyat kasb etib boradi. Ijodkorlik ko'nikmalarining shakllana borishi esa ularning ta'limiy faoliyat jarayonidagi faolliklarida namoyon bo'ladi.

O'rganishlarimiz natijasida ma'lum bo'ldiki, bolalardagi qobiliyatlar muammosi insoniyatda doimo katta qiziqish uyg'otgan. Biroq, o'tmishda jamiyat odamlarning ijodini o'zlashtirishga alohida ehtiyoj sezmagani.

2-rasm. Didaktik muammolarga eksklyuziv yechimlar

Iste'dodlar o'z-o'zidan adabiyot va san'at durdonalarini yaratgandek namoyon bo'lar edi: ular ilmiy kashfiyotlar qildilar, ixtirolar qildilar va shu bilan insoniyat madaniyati rivojlanishi ehtiyojlarini qondirdilar. Bizning davrimizga kelib vaziyat tubdan o'zgardi. Ilmiy-texnika davridagi hayot, taraqqiyot tobora xilmaxil va murakkablashib bormoqda. Bu esa jamiyatdan standart, odatiy harakatlarni emas, balki harakatchanlikni, fikrlashning moslashuvchanligini, katta va kichik muammolarni hal qilishga kreativ yondashuv bilan tezkor yo'naltirishni va yangi sharoitlarga moslashishni, ijodiy qobiliyatni talab qilmoqda.

Xulosa. Tadqiqotimizning galdagi vazifasini shaxsga yo'naltirilgan va innovatsion yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish modelini yaratish lozim degan xulosaga keldik. Tadqiqot ishimiz doirasida o'rganishlarimizdan ma'lum bo'ldiki, tarbiyalanuvchining maktab ta'limiga tayyorgarlik indikatorlaridan eng muhim va alohida ahamiyatga ega bo'lgan ijodiy qobiliyatlarini tarbiyalanuvchilarda shakllantirish zarur [5].

Yuqoridagilardan kelib chiqib xulosa qilish mumkinki, maktabgacha yosh ijodkorlikni rivojlantirish uchun ajoyib imkoniyatlar davri hisoblanadi. Har bir bola tug'ma ijodiy qobiliyat bilan tug'iladi, lekin ular yashirin holatda bo'lishi mumkin va ularni ochish uchun ma'lum shart-sharoitlarni yaratish kerak. Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'yinlarda faol ishtirok etishi va oldilariga qo'yilgan didaktik muammolarga eksklyuziv yechimlar topishi ijodkorlik qobiliyatlari kurtak otishiga zamin bo'ladi.

Adabiyotlar:

1. Turdieva M. J. Content of development of creative skills of preschool children based on individual and innovative approach //Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities. – 2022. – T. 2. – №. 1.5 Pedagogical sciences.

2. Jurakulovna, Turdieva Mokhira. "Pedagogical Creativity-Requirement Of Today." European journal of innovation in nonformal education 2.2 (2022): 236-240.
3. Turdiyeva M.J. Shaxsga yoʻnaltirilgan yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish modeli //Syentr nauchnyx publikatsiy (Buxdu.Uz). – 2021. – T. 8. – №. 8.
4. Turdiyeva M.J. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlimning oʻrni //Syentr nauchnyx publikatsiy (Buxdu.Uz). – 2021. – T. 8. – №. 8.
5. Turdiyeva M. J. Taʼlim-tarbiya jarayonida pedagogik oʻyinlar va ularning shaxs rivojlanishiga psixologik taʼsiri //Scientific Progress. – 2021. – T. 2. – №. 7. – S. 990-995.
6. Turdiyeva M. J., Davronova G. M. Q. Maktabgacha yoshdagi bolalar ijodiy qobiliyatlarini yuzaga chiqarishda oʻyinchoqlarning roli //Scientific Progress. – 2021. – T. 2. – №. 7. – S. 996-1002.
7. Turdiyeva M.J. “Shaxsga yoʻnaltirilgan va innovatsion yondashuv asosida maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish”. Pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi avtoreferati . –Toshkent. –2023 yil.